

הפרקליט שהחזיר את יוסלה

דיסקונט, או באלעל, או במשרד הבטחון, שם הועסק כפקיד זמני. אחרי הצהריים עסק בתירגומים או בעבר דות מקריות, ובערב למד בפקולטה למשפטים, בבית הספר למשפט ולכלכלה. כי הוא לא ויתר על שאיפתו להיות עורך-דין. אחרי השיעורים היה עובד כסבל, מעמיד במקומותיהם את הספסלים בכיתות בית הספר התיכון בהן שכנה או האוניברסיטה. בחצות היה נשכב לישון. "אילו היו עוד כמה שעות ביממה", נהג או להתבדח, "הייתי מוצא לי עוד עבודה צדדית".

אחד המאמרים בהם נתקל, תוך עבודתו השוטפת, היה מאמר מאת אליעזר ליבנה בבטרם, בו מתח ביקורת חמורה על העליה מצפון-אפריקה. כהן-צידון הריץ מכתב-מחאה, הוזמן לשיחה עם ליבנה. פגישה זו פתחה לפניו את שער הכתיבה והעסקנות הציבורית. הוא הושפע מרעיונותיו של הרב אנו טריבל של מפא"י, הצטרף למפלגה. מוצאו היתה את כיוון הפעילות המפלגתית שלו, ועד מהרה זכה בין עמיתיו העסקנים בכינוי "מלך הדר יוסף", כשם שמנתם כהן נקרא "מלך השכונות". הוא גם החל כותב מאמרים בבטרם על עניינים מרחביים, הגיע תוך כדי כך לקונפליקט ברור עם האידיאולוגיה המפא"יית. לבסוף ראה את עצמו נאלץ לעזוב את המפלגה, כי לא יכול היה להשלים עם מדיניותה המרחבת ועם יחסה אל בעיות עדות המזרח. "מכיוון שאינני רוצה לנהוג לפי הנהוג של אחד בלבד ואחד בפה, הינני חופשי להסיק מסיקנות", כתב במכתב ההתפטרות.

*** "רצח הסוכרייה"

יום הגדול בא לפני שבע שנים. כהן-צידון סיים את שנת ההתמחות במשרד עורכי-הדין בן-חרון ומקוב, התייצב בבית-המשפט המחוזי להופעת הבכורה. אין זה דבר קל לעורך-דין חדש להתחיל במקצוע. ביחוד עורך-דין כמו כהן-צידון, שמן היום הראשון של קבלת רשיונו החליט להיות עצמאי ולפתוח משרד משלו. עזרו לו עורכי-הדין אצלם התמחה, שהעבירו לו מספר לקוחות. תוך חודש הפך משרדו למעין ליסכת סעי.

בין לקוחותיו הראשונים היו שכניו-לשעבר מהדר-יוסף, שזכרו את ההבר שלמה, שנהג לכתוב מכתב-תלונה עבורם ולצעוד עם בהפגנות על שלא סודר חשמל ב"שכונה".

משפטו הגדול הראשון של כהן-צידון זכה להתפרסם כמשפט "רצח הסוכרייה". רוכלמתקים ממעברת ידהמעביר הואשם

זהו-שלמה כהן-צידון

לפני שדוש שנים שמעו עליו רק מעטים. עכשיו מזכירים את שמו בשידורי החדשות, בעיתונים, בכנסת, בבתי המשפט, במטה המשטרה, בישיבות וברחוב. זהו פרקליט משפחת שוחמכר — האיש ש"נעץ את שיניו בשערוריה הגדולה של חטרי פה יוסלה ולא הירפה עד שהוחזר הילד להוריו.

איזה אדם הוא? מה זהותו, מלבד זו של "פרקליט משפחת שוחמכר"? יש האומרים: "כהן-צידון? סתם סקאני דאלסט. מחפש פירסומת. לולא הרעש ש"הקים — היתה הפרשה נגמרת בשלום מומן".

אחרים אומרים: "עורך-דין רגיל, שב"מיקרה הזדמן לו תיק בעל עניין ציבורי" עוד אחרים אומרים: "שיחק לו המול, הממור!"

ואילו הורי הילד עצמם מכריזים בכל לב: "רק הוא הציל לנו את הילד. לולא כהן-צידון, היתה הפרשה כולה נקברת מומן והילד לא היה חוזר אלינו לעולם." כאשר נאמר להם כי ראש הממשלה רוצה להזמיןם אליו, ענו: "גם את כהן-צידון, אנו מבקשים שיזמין".

*** הערכה בנרוש

ישנם ללא ספק משפטים מלומדים ממנו במדינה. ישנם גם לוחמים נועזים ממנו בעניינים ציבוריים. אך ספק אם מ"ש"הו מכל אלה יכול לעלות בעקשנותו על שלמה כהן-צידון, בן ה-39.

כל חייו היו עקשנות אחת גדולה. מן היום בו נפטר אביו, הסוחר הועיר, בגיל 39, והשאיר אחריו אשה ושבעה ילדים, היה שלמה צריך לנעוץ את שיניו ביעדים ש"הציב לעצמו, ולא להרפות. שלמה, השני מבין השבעה, ידע שאם רצונו להגיע לאן שהוא, עליו ללמוד. אבל כיתום, בן למשפחה לא-עשירה, לא קל היה לו ללמוד ב"אלכסנדריה שבמצרים".

המאבק להשכלה היה מלחה מאבק מר גם לפרנסה. לפני התחלת הלימודים היה מחפש בשוק הפישפשים ספרים-לימוד ישנים, ועם התחלת הלימודים היה מוכר אותם לתלמידים בריחח קל, עד שהוכר בין חבריו כממחה לספרי-לימוד משומשים. כאשר היה מתעורר ויכוח בין תלמידים, אם יש לשלם עבור ספר משומש מחיר של ספר מיד-שנייה או מיד-שלישית, היה שלמה ה"צנום מכהן כמעריך רשמי. שכר-טירחה על כל ספר: גרוש מצרי אחד. שכר-טירחה על בחיפשות היה עובר, ורק הודות לסטיפי-

פחות תלמידיו, שעלו אף הם לישראל. כא"שר נפתחה שנת הלימודים החדשה, נשאר בית-הספר דללה פרגולה סגור — המוסד היהודי הראשון שחוסל במרוצת יציאת מצרים החדשה.

*** בהתחלה: טראגדיה

יאמו הראשון של כהן-צידון בישראל היה יום טראגי. הא הגיע לנמל חיפה עם אשתו לאה, בתם הבכורה מרגלית (כ"יום מזכירתו הראשית) ובנם הפעוט בן ששת החודשים. הטיפול במכס נסחב שעות שלמות, וכל אותו זמן עמדה לאה עם תינוקה בשמש הלחמה, על הרציף הפתוח. כאשר הובילו אותם לעת ערב למחנה המעבר בשער-העליה, הרגיש התינוק ברע. הוא הועבר לבית-חולים רוטשילד, עוד ב"אותו לילה הודיעו להם כי בנם מת ממכת"משמש. רבבות עולים אחרים, שנקלעו למצב ד"מה, שמטו את ילדיהם ביאוש, שקעו לתוך ביצה של חוסר-מעש וגיוון.

הבר בן 26 לא היה מוכן לעבור עד תום את נתיב היסורים של העולים החדשים דאז. הוא לא רצה להתנון שנים ארוכות

מרבני אלכסנדריה. באחד משיעורי הגמרא למדו את מסכת הנוזקין בבא קמא. "מה זה מעניין אותנו השור והבור והאש?" שאל את מורהו. "אם פעם תהיה לנו מדינה משלנו, תוכלו להשתמש בזה בבית-המשפט שלנו", השיב הרב.

דברים אלה הבאו את המיפנה בחייו. בו במקום גמלה בו ההחלטה. מעתה ידע מה הוא רוצה להיות בחיים: עורך-דין, תלמיט, ומיהר להירשם לשיעורי ערב בבית-הספר למשפטים.

להיטותו אחרי לימודים תלויים תור"תים משכה אליו את תשומת לב גבירי ה"קהילה העשירה. כאשר נפטר מנהל בית-ספר דללה פרגולה של הקהילה, פנה ועד בית-הספר לכהן-צידון שיבוא במקומו.

הוא התפטר מעבודתו בחברת המיכרות הגדולה, הפך במהרה את בית-הספר למוקד של פעולה ציונית אינטנסיבית. כי נוסף לכל עיסוקיו, היה שלמה ציוני נלהב, פעיל בהסתדרות הציונית. על אף שנולד במצ"ריים, לא היתה משפחתו מצרית, אלא לבנונית. "מקורנו בצידון שבלבנון", סיפר, "ולכן לא חדלנו לראות את עצמנו כתושבי ארץ-כנען במשך דורות. היה ברור כי ב"

אחד הימים, תשוב המשפחה כולה לארץ-ישראל.

זהו מקור השם "צידון" שצירף לשם "כהן" עם עלותו ארצה.

*** קניה ברם

יום פרוץ מלחמת העצמאות בישראל, נקרא כהן-צידון אל הקונסול הלבנוני באלכסנדריה, שהזוירו מפני המשך עבודתו הצינונית.

המנהל הזר לבית-ספרו, החזיק מעמד עד לסיום שנת הלימודים, כשהוא תחת פיקוח משטרת פצמיים נקרא לחקירה ופעם אף נעצר. לפני הפגרה כינס את הורי התלמי"דים, נשא בפניהם נאום נרגש, בו הניח בהם לעלות עם משפחותיהם לישראל. "אני עצמי עולה ארצה בעוד שבועיים-שלושה". אז כבר קשר אותו אל ארץ-ישראל קשר ממשי יותר מן האידיאולוגיה הצינונית-ציונית. ית. אחיו הצעיר משה, שנסע עם צעירים מצריים רבים ב"1946 לישראל והצטרף ל"אצ"ל, גוייס לאחר מכן לחטיבת גבעתי, נהרג בקרב על משטרת עראק סתידאן. ה"משפחה, שקנתה לה אחיזה ברם במדינה החדשה, עקרה את שורשיה ועברה כולה לישראל.

הדוגמה האישית שיכנעה את רוב מש-

דיה הצליח לעבור לבית-ספר תיכון. תלמידו הגימוסיה היו ברובם בני עשירים מצריים או אירופיים. רק שלמה היה בן-עניים. כדי להגיע ללימודים היה הולך מדי בוקר שישה קילומטרים ברגל — כי לא היו לו דמי-נסיעה בחשמלית. מקור לפרנסה צדדית ב"אותם הימים היה כשרונו לחבר תרומים בצרפתית. "הייתי כותב שירי אהבה בש"כיל חברי, שישלחו אותם לאהובותיהם. שירי חמש שורות, לפי אותיות שם ה"אהובה — עלה כרטיס קולנוע".

הוא היה עוזר לחבריו בבחינות במתי"מ טיקה, תחת אפו של המפקח, שלא רצה להכשיל את בני-העשירים. על כל בהינה: שישה או שבעה גרוש. בגיל 18 התחיל לעבוד כפקיד.

*** כהן מעיר צידון

יוב בני הנוער היהודי באלכסנדריה היו מפסיקים את מאמצייהם החינוכיים בשלב זה. אך לא כהן-צידון. הוא שאף ליותר מזה. הוא נרשם לבית-הספר הגבוה למסחר ולכלכלה, וכבן למשפחה מסורתית, למד באותו זמן בישיבה, אותה ניהל אחד

הבכור משרת כסמל בלשכת הקצין לתפקידים מיוחדים במשטרת חיפה.

עקשן כמו בולדוג

בחניקת ילד שהרגו. סיפר הנאשם: "לחצתי, לחצתי, לחצתי, עד שיצאה נשימתו". כהן-צידון, שמונה על-ידי נשיא בית-המשפט להגן על לקוחו, לא קיבל כסף עבור כך. להיפך: אפשר היה לראותו מביא כריכים מביתו עבור הלקוח הערירי. טענתו של הסיקנור: לא האיש רצה, כי אם אלה שהכניסו אדם מופרע כמוהו למעברה, בה שורצים ילדים ללא ספרייה או מ'עודן, ו"אשר שצ'שועם היחיד הוא זיטפלות לאדם המופרע. "ההזנחה והגיוון במעברה זו הם האשמים!" קרא.

"מניין אדוני המומחיות הזאת?" שאל אחד השופטים בספקנות. "הפרקליט המתייצב לפני בית-המשפט הזה", השיב כהן-צידון, "היה תושב אותה מעברה". האשמה הוחלפה להריגה.

כבר מתחילת טיפולו בעולים חדשים ו"בבעיותיהם השונות, פיתח כהן-צידון שייטה על מלחמה משפטית-ציבורית, שהגיעה לשיאה בפרשת שוחמכר. הוא לא הסתפק ביינוג לקוחותיו בפני השופטים, אלא עזר להם במלחמה ציבורית על זכויותיהם. כא"שר פנו אליו תושבי קרית-גת ואשדוד, (המשך בעמוד 22)

• עבודה צדדית באותם הימים (1950): השתתפות בחזון במרחב של העולם הזה.